

שיעורים בעין אי"ה ברכות חלק א'

מאימתי

פרק ראשון

ברכות דף ו

1

(א"ר חלבו) אמר רב הונא [בל]

המתפלל אחורי בהכ"נ נקרא רשע שנא (תהלים יב) סביב רשעים יתהלכון כרום זלות לבני אדם. אמר אבוי, לא אמרן אלא ולא מיהדר אפיה לבי כנישתא אבל מיהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה. ההוא גברא דקא מצלי אחורי (בית הכנסת) ובי כנישתא ולא מיהדר אפיה לבי כנישתא, חלף אליהו אודמו ליה כטויעא. אמר ליה כדו בר קיימת קמו מרן, שלף ספסירא וקטליה. אמרו ליה [ההוא מ] רבנן לרב ביבי (בר אבוי), ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן [בר יצחק], מאי "כרום זלות לבני אדם". אמר ליה אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם.

2

אחורי בית הכנסת. כל פממי נמי כנסיות היו צמורה והכי חניף צמוספתא דמגילה (פרק ג) מעין מקדש ומשכן [פניהם למערב] ואחוריהם [למזרח] והמתפלל אחורי צמ"י ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה כנופר נמי שהצבור מתפלל לפניו והא דרב הונא מוקים לה אביי גדלא מהדר אפיה לבי כנישתא:

3

עין אי"ה

נו. כל המתפלל אחורי ביהכ"נ נקרא רשע, אמר אבוי ול"א אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא ל"ל בה. ביהכ"נ הוא מקום הקיבוץ הציבורי לעבודת השי"ת. והנה הכלל הוא שהאדם אף שיהי רשום במעלה מאד, צריך שישתף נפשי בהד" ציבורא, או הוא נהנה מן הציבור והציבור נהנה ממנו. אבל אם יבור לעצמו דרך, אפי בעבודת ד', לפרש מדרכי הציבור, או לא ירצה, וילך מדחי אל דחי'. והו נרמו ג"כ שלא יתפלל אחורי ביהכ"נ, כאילו הוא ראוי לבנות במה לעצמו אפי לשם עבודת ד'. ול"א אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא. גם בזה יש רמז, שהכלל הוא נכון רק אם הכוונה של אותו הפורש לפרש מן הציבור לחלוטין, ולדרוך בעצמו בדרך עבודה כפי חזיון לבבו, או אפי יהי גדול שבגדולים הוא בכלל הרשעים, אבל אם מגמת פניו היא להיות נכלל ומשתתף עם הציבור, אלא שלפעמים צריך ללכת בדרכי עבודה לפי ערכו ומצבו, לית לן בה.

10

ובמ"א רמונו אחורי ביהכ"נ, כי הביהכ"נ יש לו ב' תכליות: האחת היא לגדל ולרומם שם השי"ת, ובאמת עיקר תכלית מציאות התפילה נבראה לזה, כדי שיכירו הבריות יד ד', ויראו מלפניו וילכו בדרכיו לטוב להם. והבי נסתעף מזה, שהתפילה מועלת להשיג המבוקש. והנה לו לא היתה באה מתפילה התועלת המוסרית כ"א השגת המבוקש לכדו, ודאי הי קשה, מה תכלית וטעם יש במציאות התפילה, הלא השי"ת לא יתכן שינוי רצון לפניו, ולמה לו לתפילתו. אבל כיון שיש בתפילה תכלית מוסרית, כי ע"י ההכרה שהכל מידו ית', יוטב מצב המוסרי ותתרבה הצדקה והמשרים, כבר נמצא תועלת גדולה במציאות התפילה. והנה התכלית הפנימית העיקרית של התפילה היא הצד המוסרי, היא מרומזת בפנים של ביהכ"נ וצד העקרי של מציאותו, והצד הטפל של השגת המבוקש יומלץ באחורי ביהכ"נ. ע"כ כל המתפלל רק אחורי ביהכ"נ, ולצד המוסרי של התפילה לא ישים לב כלל, הוא נקרא רשע ותפילתו תועבה, כי ע"כ "מסיר אזנו משמע תורה" ולהיטיב דרכיו, "תפילתו תועבה"². כי תפילה אם לא תוצמת ממנה הטבה אל המעשים, הרי היא כחירוף וגידוף, כאילו יש שינוי רצון למעלה ח"ו, ע"כ רק תפילת ישרים רצונו³, כי בכל תפילתם הם שואבים התכונה הפנימית של התרוממות הנפש שהיא תכליתה ופריה של התפילה.

30

נו. מאי "כרום זלות לבני א", אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובג"א מזלזלים בהם. התפילה היא עומדת ברומו של עולם, אמנם תוכן רומו של עולם הוא, כי העולם יש בכללו הנמצאות הטבעיים הגשמיים והרוחניים. אבל הצד הרם של העולם, הוא רק שהנמצאים שהם בעלי בחירה יבחרו בטוב, ויקנו להם בחכמתם והנהגתם שלמות גדולה. וע"ז מיוסדת תפילה. ומפני שרוב בני"א מסתכלים (רק) על המציאות [רק] מצד עצמה, לא מצד יקרת הפעולות היוצאות ממנה ע"י הבחירה הטובה, ע"כ אין להם מושג נכון בהתפילה ומתבלבלים בה, ושואלים מה צורך יש בה ואיך תועיל, היוכל האדם לשנות רצון יוצרו. אבל כיון שרומו של עולם הוא התכלית הנשגבה של הטבת הבחירה, ולהטבת הבחירה התפילה פועלת הרבה, א"כ מונח הדבר ביכולת שלמותו ית' להמציא הנהגה זו לכל פרטיה, באופן שתוביל אל הדרך הטוב והישר את הבריות. ע"כ מפני שהתפילה היא עומדת דוקא ברומו של עולם, ומצד ההשקפה התחתונה הנמוכה אין מוצאים את ענינה, ע"כ בני"א שרובם לא יתנשאו להשקיף לרומו של עולם הם מזלזלים בה, ומקושר יפה עם תחילת הפסוק "סביב רשעים יתהלכון"¹ עפ"י מה שכתבתי לעיל². וביותר מובנת תיבת "סביב", ע"פ ד' האר"י ז"ל בחילוק שבין הנהגה דיושר לעגולים, וע"פ [מה] שביארו בו המקובלים, דהעגולים רומזים להנהגת המציאות כמו שהיא בטבעה, ע"ד אין מרובע בבריות³. והיושר, ההנהגה שע"פ ההדרכה המוסרית שהיא התכלית של המציאות. ע"כ הרשעים הם מהלכים סביב, אין להם הכרה כ"א בעגולים, בסדר הטבעי, ולא ישכילו שהתכלית העקרית היא היושר, ע"כ "כרום זלות", מזלזלים בתפילה, כי לא יוכלו להבין עוצם ערכה ואמתתה.

10

20

נז. 1. תהלים יב ט. 2. כד"ה אמר אבוי אות מר. 3. ירושלמי מעשרות פ"ה ה"ג.

5

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו, כיון שנצרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום, שנא' (תהלים יב) "כרום זלות לבני אדם". מאי "כרום", כי אתא רב דימי אמר, עוף אחד יש בכרכי הים ושמו כרום, וכיון שחמה זורחת עליו מתהפך לכמה גוונים. רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו כאילו נדון בשני דינין אש ומים, שנאמר (שם סו) "הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים": תפלה שעולה (למרום) [למעלה]: כיון שנצטרך אדם לבריות. הוא זל צעיניהם: לראשנו. להיות נושא בנו דמתרגמינן כנושא (שמו' כג) כרשא:

6
כרום זלות. סיפיה דקרא
דלעיל: דברים שעומדים
ברומו של עולם. כגון
דמתרגמינן כנושא (שמו' כג)

עין או"ה

7

נח. ריו"ח ור"א דאמרי תרוייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום. גם בזה יש יחש לענין האמור למעלה, להבין יקרת ערך התפילה שנראית זרה מאד. אבל כשיבחן גדול התכלית של מציאות הבחירה, לא יפלא בעינינו כל העצות הגדולות שהמציא האדון ית', כדי לתן לה מעמד לטובה. והתפילה היא עמוד גדול להטיב את הבחירה האנושית, ע"כ אנו צריכים להסתכל תכלית הבחירה, ואנו יודעים כי השלמות של הבחירה היא שיוצו הנבראים להיות שלמים בעמל כפיהם ולא ע"י נהמא דכיסופא, והרי אנו מרגישים פחיתות נהמא דכיסופא¹ וחסרונו, שכיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום, והוא מפני ההרגשה הפנימית שהדבר הזה של להנות מזולתו הוא נגד שלמות המציאות והשלמות היא להיות לעי ואכיל, נהנה מעמל נפשו, ע"כ דרושות כונניות רבות לקיים ענין הבחירה ולפנותה לטובה, כדי שיבאו בנ"א לתכליתם הנשגבה.

8

נט. ר"א ור"א אמרי כאילו נדון בשני דינין אש ומים, שנאמר "הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים". אש, היא רומזת לדין וגבורה, ומים לחסד. והנה אפשר להיות ענוש מגבורה ודין, והוא פשוט. אמנם אפשר ג"כ להענש מחסד, כשא"י לקבלו. ע"כ הנצרך לבריות הוא נענש מצד הגבורה, מפני שמתנתם מועטת. ואם לא יהי' זימון לאדם דרכים לשבע מיגיעו בחסד ד', לא יוכל למצא מחסוריו הרבים גם מצד החסד, כי גם בהרכבתם ליתן לו ירבו כלימתו ומוסר כליותיו. הרי הוא נידון בין מצד האש של הגבורה ומניעת ההשפעה, בין מצד המים של השפע והנתינה, שיש בזה צער של בושת, הקשה כשפיכות דמים ויותר, כדחז"ל¹ מוטב שישליך אדם עצמו לכבשן האש ולא ילכין פני חבירו ברבים.

10